

DAGMARA GAWRON

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Filia we Wrocławiu

PERSPEKTYWA OCENIANIA A SPOSTRZEGANA ATRAKCYJNOŚĆ TWARZY AUTENTYCZNYCH: RÓŻNICE MIĘDZYPŁCIOWE

WPROWADZENIE

Szczególnie ważnym wyznacznikiem oceny atrakcyjności osoby wydaje się twarz, która nie tylko jest najbardziej widoczna (w większości kultur), lecz także stanowi podstawowy kanał komunikacji międzyludzkiej. O ile standardy atrakcyjności ciała są raczej uniwersalne, a więc dotyczą szczupłej, umięśnionej i wysokiej sylwetki, o tyle w odniesieniu do twarzy nie są już tak jednorodne (Głębocka, 2009). Okazuje się, że spostrzegana atrakcyjność własnej i cudzej twarzy nie tylko zależy od obiektywnych wskaźników jej urody, tj. młody wiek, typowość, dymorfizm płciowy czy symetria (Sanefuji, Ohgami i Hashiya, 2007; Langlois, Roggman, 1990; Rhodes, 2006), lecz także nader ważna okazuje się perspektywa, z której zostaje formułowana taka ocena.

R. Zajonc (1968) wyjaśnia, iż w wyniku wielokrotnego kontaktu z danym obiektem zmienia się postawa wobec niego na bardziej pozytywną. Można wobec tego postawić hipotezę, że w wyniku częstego oglądania własnej twarzy, na przykład w lustrze, ludzie oceniają ją wyżej niż twarze osób obcych. Badania potwierdzają również, że ocena atrakcyjności własnej twarzy słabo koreluje z oceną dokonywaną przez obserwatorów (Penton-Voak i in., 2003). Okazuje się ponadto, iż po wielokrotnym obejrzeniu wcześniej nieznannej twarzy ludzie zaczynają postrzegać ją jako bardziej atrakcyjną (Rhodes i in., 2005). Wyraźnie dowodzi to, że ocena atrakcyjności twarzy zależy od tego, czy oceniana twarz jest znana osobie oceniającej. Badania ujawniają bowiem, że ocena atrakcyjności twarzy tych samych osób dokonywana w różnych odstępach czasu jest niespójna aż w 53% przypadków (Hönekopp, 2006).

Niezgodność w ocenach atrakcyjności własnych twarzy a pozostałych części ciała również może przemawiać za słusznością oddziaływania efektu czystej ekspozycji. Okazuje się bowiem, że o ile znaczna część badań wskazuje na narastające niezadowolenie z wyglądu i wagi ciała zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn (Garner, 1997; Głębocka, 2009), o tyle większość ludzi deklaruje zadowolenie z wyglądu własnej twarzy (Frederick i in., 2014). Ponadto te same badania wykazały, że większość kobiet i mężczyzn deklaruje zadowolenie z własnych dłoni. Nietrudno zauważyć, iż obie te partie ciała, tj. twarz i dłonie, są nieustannie wystawione na ekspozycję.

Dowiedziano także, że ludzie nie tylko korzystniej oceniają własne twarze, lecz także, co nader ciekawe, twarze cyfrowo upodobnione do ich własnych postrzegają jako bardziej atrakcyjne (Penton-Voak, Perrett i Peirce, 1999). Wskazana powyżej tendencja dotyczy również dostrzegalnego podobieństwa do twarzy rzeczywistych (DeBruine i in., 2008). Drugie uzasadnienie takich preferencji odwołuje się do typowej dla ludzi skłonności poznawczej polegającej na uznawaniu za bardziej atrakcyjne egzemplarze znanych im kategorii (Winkielman i in., 2006). Przywołane wyżej dane prowadzą tym samym do hipotezy, że ludzie wyżej niż zewnątrzni obserwatorzy oceniają własne twarze.

Odwołując się ponadto do klasycznej teorii samoświadomości prywatnej i publicznej Ch. Carvera i M. Scheiera (1981), z powodzeniem można przeanalizować różnice w postrzeganiu siebie i innych w zależności od rodzaju przedmiotu obserwacji, na którym zostaje skoncentrowana uwaga jednostki. Pierwsza forma samoświadomości – prywatna – dotyczy osobistych myśli, przekonań oraz uczuć osoby i jest aktywowana na przykład w trakcie obserwowania własnego wizerunku w lustrze czy oglądania własnej podobizny na zdjęciu. W takiej sytuacji jednostka koncentruje się na wewnętrznych standardach, co może nie tylko sprzyjać egocentryzmowi, lecz także prowadzić do trudności w przyjęciu społecznych standardów i oczekiwań (Oleś, 2011). Wzmocniona koncentracja na własnej osobie może z kolei prowadzić do nieadekwatnych ocen analizowanego aspektu siebie. Samoświadomość publiczna natomiast obejmuje to, jak jednostkę odbiera otoczenie, jakie wywiera wrażenie na innych w sytuacji wzmożonej ekspozycji społecznej, na przykład wystąpienia publicznego. Ukierunkowanie uwagi na aspekty świadomości publicznej oznacza przyjęcie głównie standardów zewnętrznych i dostosowanie się do oczekiwań społecznych, ale też w konsekwencji szczególne wyczulenie na sygnały płynące od innych. Na podstawie omawianej teorii powstaje hipoteza, że oceniając własną twarz, ludzie odnoszą się do innych standardów niż wówczas, gdy oceniają twarze osób postronnych. Oceniając aktualny wygląd własnej twarzy, ludzie porównują ją z pożądanym wyobrażeniem na temat jej możliwego wyglądu, które jest zgodne z wewnętrznymi standardami (Markus, Nurius, 1986). Można się natomiast spodziewać, że oceniając atrakcyjność twarzy innych, ludzie wykazują tendencję do porównywania ich oblicza z twarzami spełniającymi wygórowane standardy urody uznawane w społeczeństwie, a więc standardami idealnymi. Nietrudno spostrzec, że wynik społecznych porównań

z wzorcami lansowanymi w medialnych przekazach bywa dużo bardziej niekorzystny niż oceny siebie wynikające z porównań z normami osobistymi.

Na inny możliwy mechanizm wyjaśniający asymetrię w spostrzeżeniach na temat siebie i pozostałych osób zwraca uwagę H. Brycz (2004). Dowodzi bowiem, iż ludzie przejawiają tendencję do nietrafnych ocen z perspektywy aktora oraz trafności w ocenach tych samych zachowań u innych z perspektywy obserwatora. Taka rozbieżność może wynikać z tendencji do wyjaśniania własnych zachowań czynnikami zewnętrznymi, a cudzych – wewnętrznymi (Jones, Nisbett, 1972). Może to oznaczać, że oceniając własną twarz na fotografii, ludzie poszukują przyczyn niekorzystnego wyglądu w sytuacji, na przykład uważają, że to wina złego światła czy ujęcia, natomiast oceniając z perspektywy obserwatora, formułują bardziej obiektywne opinie. Należy w tym miejscu dodać, że taka tendencja może zmienić swój kierunek w zależności od tego, czy wyjaśniane zachowanie dotyczy sukcesu czy porażki (Dymkowski, 1993). Taki egotyzm atrybucyjny wyraża się w skłonności ludzi do bardziej pozytywnego myślenia o sobie niż o innych. Myśląc o sobie w sytuacji sukcesu, jednostka będzie się opierała na własnych uczuciach i myślach, a wyjaśniając porażkę – na zaistniałej sytuacji. Oceniając innych, postąpi odwrotnie. Skłonność ta może się przyczynić do odmiennych ocen atrakcyjności twarzy w zależności od perspektywy, z której będzie formułowana taka ocena.

Powyższe przesłanki teoretyczne prowadzą do hipotezy, że ludzie wyżej niż obserwatorzy oceniają atrakcyjność własnej twarzy (perspektywa aktora). Ponadto zważając na nierealistyczne standardy urody i większe niezadowolenie z własnego wyglądu wśród kobiet (Głębocka, 2009), postawiono hipotezę, że badani są bardziej krytyczni w ocenach atrakcyjności kobiet niż mężczyzn. Badanie dodatkowo miało dostarczyć informacji dotyczących świadomości istnienia rozbieżności ocen atrakcyjności własnej i cudzej twarzy (perspektywa Ja odzwierciedlonego).

METODA

Badanie przeprowadzono w schemacie: ANOVA 3 (perspektywa oceniania: aktor, obserwator, Ja odzwierciedlone) \times 2 (płeć oceniającego: kobieta, mężczyzna). Zmienną zależną stanowiła ocena wyglądu twarzy mierzona skalą *Body Esteem Scale* (BES).

Osoby badane

W badaniu uczestniczyły 233 osoby (120 kobiet i 113 mężczyzn) w wieku od 28 do 47 lat ($M = 36,26$; $SD = 5,43$). Byli to ochotnicy pracujący w różnych zakładach pracy we Wrocławiu i pobliskich miastach. Osobami badanymi nie byli studenci.

Procedura badania

Ochotnicy zostali losowo przydzieleni do trzech grup porównawczych, w których oceniali poszczególne elementy autentycznych twarzy w zależności od warunku badania:

Warunek 1 – perspektywa aktora (N = 108): Jak oceniasz poszczególne części swojej twarzy?

Warunek 2 – perspektywa obserwatora (N = 60; n = 233): Jak oceniasz poszczególne części twarzy osoby przedstawionej na zdjęciu?

Warunek 3 – perspektywa Ja odzwierciedlonego (N = 65): Jak poszczególne części Twojej twarzy oceniają inne osoby?

Badanie trwało średnio od 5 do 10 minut w zależności od tego, do której z grup porównawczych zostali losowo przydzieleni uczestnicy. Badani z grupy oceniającej atrakcyjność twarzy innych osób (perspektywa obserwatorów) wypełniali arkusze dłużej niż pozostali, ponieważ ich ocenom podlegały cztery zdjęcia: dwa mężczyzn i dwa kobiet. Zastosowano taką procedurę, ponieważ w badaniu kontrolowano zarówno płeć osoby przedstawionej na zdjęciu, jak i płeć osoby oceniającej. Każda fotografia z perspektywy obserwatora została tym samym oceniona dwukrotnie: przez mężczyznę i przez kobietę. W efekcie liczba obserwacji w tej grupie badanych (n = 233) jest czterokrotnie większa niż liczba uczestników (N = 60).

Pomiaru atrakcyjności twarzy dokonano za pomocą skali BES Franzoi i Shields (1984) w polskiej adaptacji M. Kossakowskiej (1999). Wskaźnik oceny wyglądu określono na podstawie średniej oceny ośmiu pozycji dotyczących twarzy, które wyselekcjonowano ze skali BES, czyli: nosa, ust, uszu, podbródka, oczu, policzków, włosów, „twarzy jako całości”. Badani zaznaczali odpowiedzi na pięciostopniowej skali (od 1 – „oceniając zdecydowanie negatywnie” do 5 – „oceniając zdecydowanie pozytywnie”). Im wyższy wynik, tym korzystniejsza ocena twarzy.

Wyniki

Rzetelność pozycji skali BES poddanych analizie w badaniu była zadowalająca – α Cronbacha wynosiła 0,82. Wyniki wykazały istotny statystycznie efekt główny zmiennej perspektywa oceniania $F(2, 400) = 64,23$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,24$. Oceny własnej twarzy (perspektywa aktora) okazały się bardziej korzystne ($M = 31,04$; $SD = 4,74$) w porównaniu z ocenami z perspektyw: obserwatora ($M = 24,81$; $SD = 4,92$) i Ja odzwierciedlonego ($M = 26,97$; $SD = 4,53$). Oznacza to, po pierwsze, że badani oceniali wygląd swojej twarzy wyżej, niż oceniali go obserwatorzy. Po drugie, rzeczywista

ocena atrakcyjności własnej twarzy była wyższa niż ocena oczekiwana (perspektywa Ja odzwierciedlonego).

Uzyskano również efekt interakcji perspektywy oceniania i płci oceniającego $F(2,400) = 5,4$; $p < 0,01$; $\eta^2 = 0,03$. Test *post hoc* (NIR Fishera) porównujący oceny atrakcyjności twarzy we wszystkich grupach badanych wykazał, że mężczyźni znacznie niżej niż kobiety oceniali atrakcyjność twarzy innych osób. Ponadto kobiety i mężczyźni oceniali korzystniej swoją twarz (perspektywa aktora) niż pozostałe grupy (perspektywy: obserwatora i Ja odzwierciedlonego). Ocena kobiet z perspektywy obserwatorów nie różniła się istotnie statystycznie od perspektywy Ja odzwierciedlonego. Kobiety oceniały atrakcyjność wizerunków innych ludzi podobnie do przewidywań na temat tego, jak inni mogą ocenić ich twarze. Mężczyźni natomiast z perspektywy obserwatorów niżej oceniali atrakcyjność innych osób, niż wynikało to z ich przewidywań (perspektywa Ja odzwierciedlonego). Średnie wyniki przedstawia tab. 1.

Tab. 1. Średnie wskaźniki oceny własnego wyglądu (BES) w zależności od perspektywy oceniania i płci oceniającego (N = 233, n = 406) – im wyższy wynik, tym korzystniejsza ocena twarzy

Płeć	Perspektywa oceniania		
	perspektywa aktora	perspektywa obserwatora	perspektywa Ja odzwierciedlonego
Kobiety	30,8 _{a,b}	26,23 _{a,e}	27 _b
Mężczyźni	31,29 _{c,d}	23,42 _{c,e,f}	26,93 _{d,f}

_a oznacza $p < 0,001$; _b oznacza $p < 0,001$; _c oznacza $p < 0,001$; _d oznacza $p < 0,001$; _e oznacza $p < 0,001$; _f oznacza $p < 0,001$

Ponadto została przeprowadzona ANOVA 2 (płeć osoby ocenianej: kobieta, mężczyzna) \times 2 (płeć oceniającego: kobieta, mężczyzna) w grupie obserwatorów. Analiza nie ujawniła istotnego efektu głównego i efektu interakcyjnego. Oznacza to, że ocena atrakcyjności autentycznej twarzy formułowana przez obserwatorów nie jest zależna od tego, czy oceniane jest zdjęcie kobiety (M = 24,85; SD = 5,06) czy mężczyzny (M = 24,77; SD = 4,81). Uzyskano jedynie efekt główny płci oceniającego, który został przedstawiony we wcześniejszych analizach.

Dalsze dociekania, przy użyciu jednoczynnikowej analizy wariancji, wykazały różnice w częściowych ocenach twarzy, zależne od perspektywy oceniania, tj. nosa $F(2,405) = 10,14$; $p < 0,0001$; $\eta^2 = 0,05$, ust $F(2,405) = 36,55$; $p < 0,0001$; $\eta^2 = 0,15$, uszu $F(2,405) = 31,25$; $p < 0,0001$; $\eta^2 = 0,13$, podbródka $F(2,405) = 7,87$; $p < 0,0001$; $\eta^2 = 0,04$, oczu $F(2,405) = 45,31$; $p < 0,0001$; $\eta^2 = 0,18$, włosów $F(2,405) = 23,73$; $p < 0,0001$; $\eta^2 = 0,11$, policzków $F(2,405) = 25,04$; $p < 0,0001$; $\eta^2 = 0,11$. Test *post hoc* (NIR Fishera) porównujący oceny atrakcyjności poszczególnych części twarzy we wszystkich grupach badanych pokazał, że oceny ust, uszu, oczu i włosów były formu-

Tab. 2. Średnie wskaźniki atrakcyjności poszczególnych części twarzy (BES) w zależności od perspektywy oceniania (N = 233, n = 406) – im wyższy wynik, tym korzystniejsza ocena

Wyszczególnienie		Ocena atrakcyjności poszczególnych części twarzy	
		M	SD
Nos	perspektywa aktora	3,39 _a	1,04
	perspektywa obserwatora	2,86 _a	1,01
	perspektywa Ja odzwierciedlonego	3,09	0,98
Usta	perspektywa aktora	4,06 _{b,c}	0,94
	perspektywa obserwatora	3,12 _{b,d}	0,95
	perspektywa Ja odzwierciedlonego	3,63 _{c,d}	0,97
Uszy	perspektywa aktora	4,06 _{e,f}	0,94
	perspektywa obserwatora	3,22 _{e,g}	0,90
	perspektywa Ja odzwierciedlonego	3,63 _{f,g}	0,99
Podbródek	perspektywa aktora	3,56 _{h,i}	1,09
	perspektywa obserwatora	3,11 _h	0,99
	perspektywa Ja odzwierciedlonego	3,09 _i	1,06
Oczy	perspektywa aktora	4,33 _{j,k}	0,77
	perspektywa obserwatora	3,27 _{j,l}	1,05
	perspektywa Ja odzwierciedlonego	3,77 _{k,l}	0,91
Włosy	perspektywa aktora	3,83 _{m,n}	1,00
	perspektywa obserwatora	2,94 _m	1,14
	perspektywa Ja odzwierciedlonego	3,15 _n	1,18
Policzki	perspektywa aktora	3,95 _o	0,86
	perspektywa obserwatora	3,23 _{o,p}	0,93
	perspektywa Ja odzwierciedlonego	3,29 _p	0,84

_a oznacza p < 0,0001; _b oznacza p < 0,0001; _c oznacza p < 0,01; _d oznacza p < 0,01; _e oznacza p < 0,0001; _f oznacza p < 0,01; _g oznacza p < 0,01; _h oznacza p < 0,01; _i oznacza p < 0,05; _j oznacza p < 0,0001; _k oznacza p < 0,01; _l oznacza p < 0,01; _m oznacza p < 0,0001; _n oznacza p < 0,0001; _o oznacza p < 0,0001; _p oznacza p < 0,0001

łowane według trendu: perspektywa Ja odzwierciedlonego – mniej korzystna ocena niż perspektywa aktora, ale bardziej korzystna niż perspektywa obserwatora. Ponadto osoby badane oceniały własny nos wyżej niż badani z perspektyw obserwatora i Ja od-

zwierciedlonego, których oceny nie różniły się istotnie statystycznie między sobą. Nie odnotowano również rozbieżności w ocenach podbródka z perspektyw obserwatora i Ja odzwierciedlonego, które były jednak niższe niż własne oceny tej części twarzy. Średnie wyniki przedstawia tab. 2.

Analizy korelacyjne ocen uśrednionych dla twarzy jako całości z ocenami poszczególnych części twarzy ujawniły pozytywną korelację wskazanych zmiennych. Oznacza to, że im wyższy ogólny wskaźnik zadowolenia z twarzy, tym wyższe oceny poszczególnych jej części. Najwyższa istotna statystycznie korelacja była równa 0,8 ($p < 0,01$) dla oceny „twarzy jako całości”. Oznacza to, że ogólny wskaźnik oceny atrakcyjności twarzy, ustalony na podstawie uśrednionych ocen poszczególnych jej części, był silnie związany z oceną twarzy jako całości. Uśredniona ocena atrakcyjności twarzy najsilniej korelowała z ocenami: policzków ($r = 0,73$; $p < 0,01$), oczu ($r = 0,72$; $p < 0,01$) i ust ($r = 0,72$; $p < 0,01$). Jednocześnie odnotowano umiarkowane korelacje między oceną twarzy jako całości oraz nosem ($r = 0,45$; $p < 0,01$), włosami ($r = 0,44$; $p < 0,01$), podbródkiem ($r = 0,43$; $p < 0,01$) i uszami ($r = 0,42$; $p < 0,01$).

DYSKUSJA

Przedmiotem analizy był problem dotyczący tego, jakie różnice w postrzeganiu atrakcyjności twarzy rzeczywistych wynikają z perspektywy oceniania oraz płci osoby ocenianej.

W badaniu kobiety i mężczyźni dokonywali trzech rodzajów ocen atrakcyjności twarzy: własnych (perspektywa aktora), osób postronnych (perspektywa obserwatora) oraz oczekiwanych ocen ze strony innych (perspektywa Ja odzwierciedlonego). Otrzymano bardzo spójne wyniki. Zgodnie z hipotezami zarówno kobiety, jak i mężczyźni podobali się samym sobie bardziej niż innym ludziom, co jest zgodne zarówno z efektem czystej ekspozycji (Zajonc, 1968), jak i założeniami teorii samoświadomości prywatnej i publicznej (Carver, Scheier, 1981). Zostały zaktywizowane inne standardy, w zależności od przedmiotu obserwacji – w sytuacji samooceny badani odnosili się do standardów wewnętrznych, natomiast oceniając innych – do standardów zewnętrznych, bardziej wygórowanych. Uzyskane w badaniu efekty można też tłumaczyć tendencją ludzi do traktowania jako atrakcyjne obiektów zgodnych ze schematami poznawczymi (Winkielman i in., 2006) oraz tym, że osoby badane, oceniając siebie, mogły dokonywać porównań społecznych „w dół”, natomiast oceniając innych mogły posłużyć się porównaniami „w górę” (Wills, 1981). Można też wnioskować, że ludzie mają jedynie częściową świadomość tego, że myślą o sobie lepiej, niż wynika to z obiektywnych ocen, ponieważ oczekiwane oceny zwrotne ze strony innych były niższe niż samooceny twarzy, ale nie tak niskie, jak rzeczywiste oceny innych osób. Oznacza to, że podmiot

ocenia innych niżej niż siebie samego, oczekując jednocześnie, że taka tendencja nie będzie występować względem niego w takim samym natężeniu (Brycz, 2004). Należy również odnotować różnice między kobietami a mężczyznami zależne od perspektywy oceniania. O ile oczekiwania wobec oceny atrakcyjności własnej twarzy były zgodne z opinią dokonywaną przez osoby postronne w przypadku kobiet, o tyle ocena twarzy innych osób dokonywana przez mężczyzn była bardziej krytyczna niż oczekiwania. Można zatem stwierdzić, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni słusznie przewidują, jak ocenią atrakcyjność ich twarzy kobiety, jednak nie zdają sobie sprawy z tego, jak surowe oceny formułują w tej kwestii mężczyźni. Niemniej wnioski dotyczące kobiet są pewniejsze, ponieważ wariancja wewnątrzgrupowa ocen u mężczyzn jest większa niż u kobiet.

Badanie to nie potwierdziło natomiast hipotezy dotyczącej rozbieżnych ocen atrakcyjności twarzy w zależności od płci osoby ocenianej. Mimo że inne badania wskazują na tendencję mężczyzn do formułowania bardziej surowej oceny atrakcyjności twarzy kobiet (Feingold, 1990), to otrzymane w tym badaniu wyniki okazały się niezależne od płci osoby ocenianej.

Należy również zaznaczyć, że oceny własnej twarzy oraz pozostałe oceny są raczej wysokie w skali bezwzględnej (około 30 punktów na 40 możliwych). Oznacza to wysoki poziom zadowolenia z wyglądu własnej twarzy, który, chociaż jest zgodny z wynikami wcześniejszych badań (Frederick i in., 2014), pozostaje w opozycji do wielokrotnie stwierdzanego ogólnego niezadowolenia z własnego wyglądu (Garner, 1997; Głębocka, 2009). Wskazane niejasności niewątpliwie wymagają wnikliwej analizy po wykonaniu dalszych badań.

Przedstawione wyniki badań z pewnością nie pozostają wolne od ograniczeń i wątpliwości. Wymagają zatem replikacji z uwzględnieniem odmiennych metod manipulacji eksperymentalnej i pomiaru zmiennych zależnych. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na to, że w badaniu nie kontrolowano wszystkich czynników, które mogłyby mieć istotny wpływ na oceny atrakcyjności twarzy innych osób. Po pierwsze, na ocenę atrakcyjności twarzy mogła wpłynąć również rzeczywista atrakcyjność osoby ocenianej, gdyż im bardziej atrakcyjna jest dana osoba, tym bardziej krytycznej oceny dokonuje (Adams, Crossman, 1978). Drugi czynnik mógłby dotyczyć nastroju badanych w momencie przeprowadzania eksperymentu, ponieważ może on wpływać na zmienność ocen atrakcyjności twarzy (Cunningham i in., 1995). Kolejny pominięty czynnik dotyczy sytuacji partnerskiej badanych, gdyż osoby będące w momencie badania w bliskiej relacji partnerskiej oceniają mniej korzystnie przedstawicieli płci przeciwnej w porównaniu z osobami samotnymi (Simpson, Gangestad, Lerma, 1990). Powyższe rozważania skłaniają do konkluzji, że w kolejnych projektach badawczych należałoby poddać kontroli również wymienione zmienne, gdyż brak takich informacji może zniekształcać uzyskane w badaniach wyniki.

LITERATURA

- Adams, G.R., Crossman, S.M. (1978). *Physical attractiveness: A cultural imperative*. Roslyn Heights, New York: Libra Publishing.
- Brycz, H. (2004). *Trafność spostrzegania własnych i cudzych zachowań*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Carver, C.S., Scheier, M.F. (1981). *Attention and self-regulation: A control theory approach to human behavior*. New York: Springer-Verlag.
- Cunningham, M.R., Roberts, A.R., Barbee, A.P., Druen, P.B., Wu, C.H. (1995). "Their ideas of beauty are, on the whole, the same as ours": Consistency and variability in the cross-cultural perception of female physical attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 261-279.
- DeBruine, L., Jones, B., Little, A., Perrett, D. (2008). Social perception of facial resemblance in humans. *Archives of Sexual Behavior*, 37(1), 64-77.
- Dymkowski, M. (1993). *Poznanwanie siebie. Umotywowane sprawdziany wiedzy*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Feingold, A. (1990). Gender differences in effects of physical attractiveness on romantic attraction: A comparison across five research paradigms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 981-993.
- Franzoi, S.L., Shields, S.A. (1894). The Body-Esteem Scale: Multidimensional structure and sex differences in a collage population. *Journal of Personality Assessment*, 48, 173-178.
- Frederick, D.A., Bohrnstedt, G.W., Hatfield, E., Berscheid, E. (2014). Factor Structure and Validity of the *Body Parts Satisfaction Scale*: Results from the 1972 *Psychology Today* Survey. *Psychologijске teme*, 23(2), 223-243.
- Garner, D.M. (1997). The 1997 body image survey results. *Psychology Today*, January, 30-78.
- Głębocka, A. (2009). *Niezadowolone z wyglądu a rozpaczliwa kontrola wagi*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Hönekopp, J. (2006). Once more: Is beauty in the eye of the beholder? Relative contributions of private and shared taste to judgments of facial attractiveness. *Journal of Experimental Psychology*, 32, 199-209.
- Jones, E.E., Nisbett, R.E. (1972). The Actor and the Observer: Divergent Perception of the Causes of Behavior. W: E.E. Jones (red.), *Attribution: Perceiving of the Causes of Behavior*, Morristown: General Learning Press.
- Kossakowska, M. (1999). *Wykorzystanie skali BES (Body Esteem Scale) w badaniach empirycznych (referat wygłoszony na Ogólnopolskiej Konferencji: „Wspomaganie rozwoju – psychostymulacja i psychokorekcja”*, Bydgoszcz, 16-17 listopada 1999 r.).
- Langlois, J.H., Roggman, L.A. (1990). Attractive faces are only average. *Psychological Science*, 1(2), 115-121.
- Markus, H., Nurius, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 44, 954-969.
- Oleś, P.K. (2011). *Wprowadzenie do psychologii osobowości*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Penton-Voak, I.S., Little, A.C., Jones, B.C., Burt, D.M., Tiddeman, B.P., Perrett, D.I. (2003). Female condition influences preferences for sexual dimorphism in faces of male humans (*Homo sapiens*). *Journal of Comparative Psychology*, 117, 264-271.
- Penton-Voak, I.S., Perrett, D.I., Peirce, J.W. (1999). Computer graphic studies of the role of facial similarity in judgements of attractiveness. *Current Psychology*, 17, 104-117.
- Rhodes, G. (2006). The evolutionary psychology of facial beauty. *Annual Review of Psychology*, 57, 199-226.

- Rhodes, G.I., Halberstadt, J., Jeffery, L.R., Palermo, R. (2005). The Attractiveness of Average Faces is not a Generalized Mere Exposure Effect. *Social Cognition*, 23(3), 205-217.
- Sanefuji, W., Ohgami, H., Hashiya, K. (2007). Development of preference for baby faces across species in humans (*Homo sapiens*). *Journal of Ethology*, 25, 249-254.
- Simpson, J.A., Gangestad, S.W., Lerma, M. (1990). Perception of physical attractiveness: Mechanisms involved in the maintenance of romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1192-1201.
- Wills, T.A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological Bulletin*, 90, 245-271.
- Winkielman, P., Halberstadt, J., Fazendeiro, T., Catty, S. (2006). Prototypes are attractive because they are easy on the mind. *Psychological Science*, 17, 799-806.
- Zajonc, R.B. (1968). Attitudinal effects of mere exposures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 9, 1-27.

PERSPEKTYWA OCENIANIA A SPOSTRZEGANA ATRAKCYJNOŚĆ TWARZY AUTENTYCZNYCH: RÓŻNICE MIĘDZYPŁCIOWE

STRESZCZENIE: Artykuł dotyczy różnic w postrzeganiu atrakcyjności twarzy autentycznych, zależnych od perspektywy oceniania oraz płci zarówno osoby przedstawionej na zdjęciu, jak i płci oceniającego. W prezentowanym badaniu osoby badane ($N = 233$) dokonywały oceny atrakcyjności poszczególnych części autentycznych twarzy z trzech perspektyw: oceny siebie samych (perspektywa aktora), oceny ze strony innych osób (perspektywa obserwatora) oraz oczekiwanej oceny przez innych (perspektywa Ja odzwierciedlonego). Wyniki ujawniły, że osoby badane oceniają własne twarze korzystniej niż obserwatorzy, a rzeczywista ocena własnej twarzy jest bardziej korzystna od oczekiwanej (Ja odzwierciedlone). Najbardziej krytyczni w ocenach byli mężczyźni, szczególnie wówczas, gdy oceniali innych.

SŁOWA KLUCZOWE: atrakcyjność twarzy, preferencje estetyczne, różnice międzypłciowe.

THE PERSPECTIVE OF JUDGEMENTS AND THE PERCEPTION OF FACIAL ATTRACTIVENESS NATURAL: GENDER DIFFERENCES

SUMMARY: The article concerns the differences in the perception of facial attractiveness natural and modification depending on the perspective of judgements and gender. In the experiment ($N = 233$), a natural facial photo was rated three times. The first was self-rating by the participant. The second was by an observer. The third was the looking glass self. The results showed that participants rated themselves better than observers. But the perspective of the looking glass self was better than the observer's perspective, but worse than the perspective of self.

KEYWORDS: faces, attractiveness judgment, gender.